

הרב ארי' שנין

בין אור לחושך – שיעור לחנוכה

- (1) והארץ היתה תוהו זו מלכות בבל... וחשך זו מלכות יון, שהחשיכה עיניהן של ישראל בגזירותיהן, שהיתה אומרת להם, כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלקי ישראל... (בראשית פרשה ב ה)
- (2) רשבי"ג אומר: אף בספרים לא התירו שיכתבו אלא יוונית [...] אמר ר' יוחנן: מאי טעמא דרשבי"ג? אמר קרא יפת אלהים ליפת וישכון באהלי שם – יפיותו של יפת יהא באהלי שם. (מגילה דף ט)
- (3) דא מלכות יון, דאינון קריבין לארתי מהימנותא. (זוהר פרשת פקודי)
- (4) בפולמוס של טיטוס גזרו על עטרות כלות, ושלא ילמד אדם את בנו יוונית. (סוטה ט יד)
- (5) אל תשיאך חכמת יון אשר אין לה פרי כי אם פרחים (ריה"ל)

(6) א וַיְדַבֵּר יְהוָה, אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: ב צו אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וַיִּקְחוּ אֵלֵיךְ שֶׁמֶן זֵית זָךְ פְּתִית--לְמָאוֹר: לְהַעֲלֹת נֵר, תָּמִיד. ג מִחוּץ לְפָרְכֵת הָעֵדוּת בְּאֶהָל מוֹעֵד, יַעֲרֹךְ אֹתוֹ אֶהְרֹן מִעֲרֵב עֵד-בִּקְרֹר לְפָנַי יְהוָה--תָּמִיד: חֲקֹת עוֹלָם, לְדֹרֹתֵיכֶם. ד על הַמְּנִרָה הַשְּׂהֵרָה, יַעֲרֹךְ אֶת-הַנְּרוֹת, לְפָנַי יְהוָה, תָּמִיד. (ויקרא פרק כד)

(7) (שבת כב:): "מתניב רב ששת, מחוץ לפרוכת העדות יערך, וכי לאורה הוא צריך והלא כל ארבעים שנה שהלכו בני ישראל במדבר לא הלכו אלא לאורו, אלא עדות הוא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל".

האורה הפנימית, אורה של תורה, רוח הקודש והנבואה, היא האורה האלהית שמאירה בישראל לבדם ואין לזרים חלק בו. והנה גם אם היו ישראל ע"י הדרכת התורה האלהית, שמרוממתם מכל השפלות החומריות ומקרבתם לאור האלהי, עלולים ע"י להיות מתנהגים באפלה בחיים החיצוניים, בלא התקדמות, בלא סדרים, בלא פאר ונעימות חיצוני הדורש עמו חכמה מעשית רבה, ג"כ הי' הדבר שוה וכדאי. אמנם תורת ד' תלמדנו ג"כ ארחות חיים, ועל פיה נראה אור ג"כ בחיים החיצוניים, ללכת קוממיות ולהיות גוי איתן מלא חכמה מעשית וכליל יופי, ע"י כח הקדושה המיוחדת שהיא מעלה את ישראל למצב רם ברוח קדושה ודעת אלהים ודרכיו, היא עצמה מפזרת אורה ג"כ למחוץ לפרכת העדות. באה לזה המנורה דוקא מחוץ לפרכת, להורות שמן האורה הפנימית שכולה אומרת כבוד אלהים, תופיע ג"כ לישראל אורה חיצונית, בנימוסים אנושיים טובים ויפים, ובתיקוני מדינה וממלכה נוחים ונעימים.

מעלתן של ישראל הלא אינה צריכה כלל, לאלה המעלות הנמוכות של החיים התרבותיים, ואורה זו החיצונה למהזרק ע"י החיבור של האורה החיצונה אל האורה הפנימית, יש יחש לישראל עם כל העולם כולו. העמים שיגיעו למדרגה יפה בהתפתחותם הטבעית, יכירו את ההוד וההדר, את הקדושה והתפארת, שיש בתוה"ק ובדרכיה, וישבו לאחוז בדרכי ד' הישרים ובדעת אלהים הטהורה המתפרשת ע"י אורן של ישראל. כי את המאור הפנימי שבתורה, שלא יוכל להתפשט ג"כ במאור חיצוני של חיי נועם ותרבות, לא יוכלו לקבל, ולא היתה העדות מגעת לתועלתה לכל באי עולם.. (עין איה שם)

(8) האדם הוא היצור היחיד המסוגל ליהנות מן היופי, ומכאן הוכחה לחשיבות חוש היופי - ליעודו המוסרי של האדם. אכן, צורות הנני המצויות בבריאה וחוש האדם ליהנות בהן - מונעים את האדם מהידרדר לדרגת הבהמה. השמחה ביפי הטבע ובנוי הצמחים תביאנו לשמוח גם ביופי מוסרי. חברה שאיננה חסה על היפה - גם האדם יגדל בה פרא. שמחת האדם בהרמוניה אסתטית קרובה לשמחתו בהרמוניה מוסרית. (רש"י הירש, בראשית ב)

9) האוטם הרוחני, שאינו מניח לאותה ההופעה של התהילה האלהית להתפשט, אע"פ שדברים רוחניים אחרים יתפשטו, גורם הוא, שרק הנפש בעלת תנועות החיים וההרגשות הטבעיות, והרוח המתעורר והמצייר את הדימויים והתכונות הנפשיות והעולמיות, הם יתגדלו, ורק לאורם הכהה יואר בטרקלין של החיים. אבל אור זה - אע"פ שכולל הוא הרבה מן המדע ומן השירה, מן הסדר החברותי ומבנין העולם, מן הבקורת ומן ההשקפות השכליות המעשיות, וחלק מן הציורים של השכליות הרוחניות - חושך ואפלה הוא לגבי אורה של הנשמה, שהיא באה מההופעה של הכרת התהילה האלהית. (שמונה קבצים ד כז)

10) סיפורו של יוסף משיתא - בשעה שבקשו שונאים להכנס להר הבית, אמרו: יכנס מהם ובהם תחלה. אמרין ליה: עול, ומה דאת מפיק, דידך! נכנס והוציא מנורה של זהב. אמרו לו: אין דרכו של הדיוט להשתמש בזו, אלא עול זמן תנינות, ומה דאת מפיק, דידך! ולא קיבל עליו. אמר רבי פנחס: נתנו לו מכס ג' שנים ולא קיבל עליו. אמר: לא דיי שהכעסתי לאלהי פעם אחת, אלא שאכעיסנו פעם שניה?! מה עשו לו? נתנו אותו בחמור של חרשים, והיו מנסרים בו. היה מצווח ואומר: ווי, אוי, אוי, שהכעסתי לבוראי! (בראשית רבה סה')

11) וחז"ל אמרו במד"ר: "ויותר יעקב לבדו" "מה הקב"ה כתוב בו 'ונשגב ד' לבדו' אף יעקב ויותר יעקב לבדו". וביאורן של דברים כי לעתיד לבא כשיתבסס העולם ויצרי לב האדם הזונים אחרי הבלי המדות הרעות כליל יחלופ, א"כ כל המטרות השכליות שהציבו בני"א להם בהשקפת השכל המעורב עם כוחות החומר ותאוותיו תתבטלנה כליל, ויכירו הכל שאינן מובילות כלל אל תכלית השלמות. רק התכלית שתשאר היא התכלית השכלית האמיתית שאינה מעורבת כלל בשום נטיה חמרית ותאוה המעוררת את עין השכל והיושר, וזהו רצון השי"ת האמיתי. ע"כ "ונשגב ד' לבדו ביום ההוא", רק רצונו ית' שתכליתו היא ההכרה האמתית ואינה מעורבת בשום נטי' של תאוה והבלי דמיון, אותו יעריצו ויקדישו. כך יעקב שנושא זו התכלית בעד כל העולם ומשתדל להתקרב אליה, "ויותר יעקב לבדו", לבדו ישאר באחרית הימים עובד השי"ת ומצפה לאורו שיתגלה עליו, אחרי אשר כל העמים יבטחו איש בחכמת מעשי ידיו והמצאותיו, ומטרות שהמציא בשכלו, המעורב עם כל נטיות ודמיונות חמריים, שאינם כלל לפי תכלית הרצון העליון, שהיא ההשלמה האנושית האמתית. (מדבר שור כב')

"כי הנה החושך יכסה ארץ... ועליך יזרח אור ה'" (ישעיה ס', ב').